

Миодраг Павловић

ВЕРУЈМО ЛЕСТВАМА ЗЛАТЕ КОЦИЋ

Шта да чинимо кад се нађемо пред књижевним делом изузетно високог ранга, као што су Злате Коцић *Лазареве лесџве*? Објашњавати своју задивљеност, испитивати како је структурирано једно ремек дело настало, да кажемо, данас, ту пред нама? Био би то прави задатак за манифестовање моћи књижевне анализе, прилика за капиталну лекцију из читања великог песничког дела нашег времена. Или поћи од почетка: како би требало да пише списатељ о списатељу? Какав је одговор на врло пространо питање: како прићи књижевном делу велике, замашне књижевне вредности?

Но читање пева Злате Коцић сугерисаће нам цветоносне стихове чак иако се тихим ходом са њим мимоилазимо. Врлине ових стихова истицаће се саме од себе; једина невоља коју нам они могу приредити – то је да их је много. А један многоврлински спев није тешко хвалити: ризика у томе нема. Кажемо ли да је прожет лирским трептајем од почетка до краја, нећемо погрешити. Или да говоримо о храбрости којом песникиња стаје иза својих трагичних исказивања? Језичка инвенција њена никад није сувише самосвојна, а увек је само њена. Повремено је спев у дитирамбском кључу, заносан као да га је Заратустра предсказао, а хорски гласови се пењу и спуштају по лествама које су музичке колико и песничке и еванђеоске. Читати овај спев значи придружити се песничком обреду који се увек изнова устројава.

Не бих се упуштао у то да износим на видело богатства која се пресијавају од једног до другог стиха. Да ли морам да прибегнем позивању да се овој песничкој творевини одмах *верује*? У сваком случају, *Лазареве лесџиве* Злате Коцић нису „тамни вилајет“: ко у мимоходу покупи и понесе са собом нешто од њених стихова, неће бити у двосмисленом положају да се каје како то бива у народном предању. Када ти стихови блесну пуним сјајем на читалачкој дневној светлости, можемо увек да се вратимо по још једну прегршт сјаја који избија из њих.

Покушавам да се сетим како ме је задесио тај срећни случај да будем међу првим читаоцима овог рукописа. Имало је то везе са планином Ртањ чија силуета ме је запахнула својом узвишеношћу кад сам је угледао путујући ка ископинама давно потонулог Гамзиграда. Мислио сам на смисаоно сазвучје једносложног имена ове планине која ми се јавила као митска осовина разнородних подручја од којих се састоји Балкан. Полуострво? Пре бих рекао: полуконтинент. После сам тек сазнао да је иза Ртња стајала широм отворених очију једна млада песникиња, песникиња на извору. Као да смо већ тада почели да се довикујемо, да шаљемо једно другом знаке. Песникиња је већ спремала своје лестве да се на митску планину попне и да чује песму коју је заслужила да испева.

Преко Ртња смо били у дослуху, рано, одавно, а да то нисмо одах знали, но и преко шљунка на обали Дунава, преко облутака на огњиштима Лепенског вира, такође. Говорило се и преко биља, и преко стења, волео бих да о томе пишем коментаре, али њих би било премного, као грумења земље. Сваки стих овог пева заслуживао би коментар, али у тумачењу није сав разлог за постојање поезије. Песникиња уме да каже: пред пошастима овога света ићи – мимо! мимо! мимо! То ми се свиђа и може да се односи и на лепоте овог пева које су понекад мимо света. Али не и мимо речи. Једини грех који у овој поеми не може да се мимоиђе, јесте реч сама: отежала од смисла, олакшана од видовњаштва. Успаванка и клетва ако могу да се склопе у целину, – биће то залог којим ова поезија успева да нас узме под своје.

Да ли ова поема, заједно с *Ваздушним фрескама*, усталичава, укрењује у дубину нека достигнућа претходних песника? Неминовно и нехотице, она то чини. Но права је лепота кад се реч позна и позната јавља са призвуком новог почетка. Све што се у *Лазаревим лесџивама* чује и казује, први пут се јавља у просторима и висинама којима песникиња просторе отвара за подвиге праведника, за давно нам обећане куле и градове. Желим да нам све ове лепоте остану доступне и доличне и да их са пуним правом наследе наши наследници, као што смо их и ми прихватили, заслужили и наследили...

Београд, 15–16. јули 2006.